

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Ontregelde geesten

Douwe Draaisma (2006)
Groningen: Historische Uitgeverij
325 pagina's
ISBN 978 90 6554 450 6

Draaisma heeft de Nederlandse psychologische literatuur al meerdere malen verrijkt met historische boeken, die glasheldere en lezenswaardige analyses gaven van psychologische thema's als de klok- en computermetafoor voor het bewustzijn of het autobiografisch geheugen. Met *Ontregelde geesten* begeeft Draaisma zich op het terrein van de neurologie en psychiatrie.

Na een korte inleiding, waarin hij onder meer uitlegt waarom er (nog) geen syndroom van Draaisma is, worden dertien verschillende eponiemen in evenzovele hoofdstukken beschreven. Het merendeel betreft ziektebeelden zoals de ziekte van Parkinson of het syndroom van Gilles de la Tourette of de wat minder bekende maar zeker ook verbazingwekkende syndromen van Bonnet, Capgras en Clérembault. Daarnaast vindt de lezer hoofdstukken over het gebied van Broca, de gebieden van Brodmann en de Gage-matrijs.

Door wat specifiekier naar dit laatste hoofdstuk te kijken wil ik proberen om de lezer een indruk te geven van de werkwijze van Draaisma in dit boek. Het eponiem 'Gage-matrix' is door Damasio ingevoerd en verwijst naar de combinatie van prefrontale schade, intacte cognitieve functies en gestoorde emotionele reacties. Dit is een van de weinige eponiemen waarbij de naam van de patiënt is gebruikt. In kort bestek, maar desalniettemin vol relevante details, vertelt Draaisma eerst het verhaal van Gage, dat de meeste lezers wel in grote lijnen zullen kennen. Dan volgt een beschrijving van de periode na het overlijden van Gage en de rol die hij speelde in de discussies over lokalisatie van taal (Broca) en van aandacht (Ferrier). Vervolgens is het tijd voor de 'versie van Damasio'. Damasio werd zeer populair (om dat woord maar te gebruiken) door zijn boek *Descartes' error* in 1994. Damasio had zelf een aantal patiënten gezien met een opvallend beeld (cognitief intact, emotioneel gestoord, prefrontale laesie) en zag er een bepaald syndroom in dat hij relateerde aan de gevalsbeschrijving van Phineas Gage. Dat resulteerde in de Gage-matrijs. Men zou nu denken dat daarmee de historicus zijn boodschapwel heeft

Verrijkende beschrijving van bekende ziektebeelden

verteld, maar dat is bij Draaisma niet het geval. Hij analyseert de stellingname van Damasio zeer kritisch, op een manier die ik nog niet eerder had gezien (afgezien misschien van Malcom Macmillan): dat kan Damasio in zijn zak steken. Maar de lezer kan er ook zijn voordeel mee doen!

En wat leert ons de bespreking van dit specifieke hoofdstuk? Op de eerste plaats is Draaisma zeer goed op de hoogte van de historische feiten, tot en met de kleine details die maar zelden in andere historische beschrijvingen van deze bekende beelden worden genoemd. Ook gaat hij in op de wederwaardigheden van de beelden in de geschiedenis en hij behandelt de huidige stand van zaken. En als er één reden is waarom het zo belangrijk is om je geschiedenis goed te kennen, dan is het wel om de huidige situatie beter te kunnen begrijpen. Dit zijn een paar inhoudelijke argumenten waarom elke neuropsycholoog dit boek moet lezen. De schrijfstijl van Draaisma mag zeker ook op de weegschaal gelegd worden. Hoe hij het doet weet ik niet, maar hij schrijft alsof hij verhalen vertelt: boeiend. Veel details en toch geen opsomming. Een aangename afwisseling van tijd: nu eens spreekt Draaisma de lezer toe, dan weer zitten we in de negentiende eeuw. Soms leren we de feiten, dan weer leren we lessen uit hoe mensen met die feiten omgingen.

Dat laatste brengt me bij het slothoofdstuk. Draaisma vertelt zijn verhalen niet alleen om de lezer te amuseren, maar ze vertellen ons veel over hoe de wetenschap werkt. Dat licht Draaisma toe in het laatste hoofdstuk. Wie dacht dat eponiemen gebruikt worden om de Grote Ontdekker (terecht) met een literair standbeeld te eren komt bedrogen uit. Vaak zijn er al eerdere beschrijvingen van hetzelfde beeld en dan was het heus niet een kwestie van: 'ja maar dit was voor het eerst dat het echt duidelijk werd beschreven'. Zo introduceerde Charcot het eponiem 'Jackson epilepsie', waarbij hij nota bene aangaf dat hij wist dat de Fransman Bravais al eerder het beeld had beschreven, maar toch leek het hem beter om te spreken van de Jackson epilepsie. Welk strategisch motief erachter zat weten we helaas niet. Ook het voorstellen van een eponiem is belangrijk. Van een flink aantal van de beelden beschreven in dit boek is het eponiem geïntroduceerd door Charcot: hij bezat de status om dat te doen. Je moet al status hebben, maar zo'n introductie verleent ook weer status omdat vervolgens altijd aan de publicatie wordt gerefereerd waarin het eponiem

voor het eerst werd gebruikt. De observatie van zo'n Grote Ontdekker viel ook niet uit de lucht, zo laat Draaisma zien. Het was in de regel niet een volstrekt originele, andere zienswijze. Als we de boeken en tijdschriften van dat moment er bij halen, dan zien we dat het verhaal maar een van de vele verhandelingen zijn over dat thema. Verhalen van Grote Ontdekkers kunnen ook de 'wekelijkheid' gaan sturen. Clérambault meende dat het naar hem genoemde hysterisch syndroom van erotomanie alleen bij vrouwen voorkwam. Aanvankelijk was geslacht dan ook een belangrijk criterium om de diagnose te stellen. Uit een verzameling van 264 gevalsbeschrijvingen (van de twintigste eeuw) blijkt dat het in 30% van de gevallen om mannen zou gaan.

Is het dan alleen maar hosanna bij dit boek? Draaisma heeft de tekst verluchtigd en heeft daarvoor afbeeldingen gebruikt die maar zelden in andere historische werken te vinden zijn, en een klein minpuntje daarbij is dat ze wat klein zijn afgebeeld. Verder niets dan lof: dit boek is voor alle neuropsychologen, van rijp en bekend met de historische achtergronden tot groen en nog openstaand voor een interessante visie op ons vakgebied - althans een aantal bekende ziektebeelden - een genot en een verrijking om te lezen.

Paul Eling

Aandacht en geheugen

André van Dierendonck

Gent: Academia Press, 2006

323 pagina's

André van Dierendonck, hoogleraar bij de afdeling Experimentele Psychologie van de Universiteit van Gent, welbekend in kringen van de Europese Cognitieve Psychologie, heeft een eigen tekstboek gemaakt voor zijn onderwijs. In het eerste deel komen de gebruikelijke facetten van aandacht aan de orde, zoals arousal, selectie en controle. Het geheugen vormt het onderwerp van het tweede deel, dat eveneens de traditionele indelingen volgt. De teksten zijn helder en toegankelijk en de vele illustraties helpen de lezer. Het traditionele karakter uit zich evenwel ook in het feit dat geen aandacht wordt geschonken aan stoornissen in aandacht en geheugen bij hersenaandoeningen, noch aan de neuroanatomische structuren die betrokken zijn bij deze cognitieve processen. [P.E.]

Neuropsychology of colour vision

Tanja Nijboer

Dissertatie Universiteit van Utrecht

Utrecht, 2007

215 pagina's

Tanja Nijboer is bij professor De Haan gepromoveerd op de neuropsychologie van kleurperceptie door onderzoek bij CVA-patiënten, bij gezonden en bij een man met een aangeboren (developmental) kleuragnosie. Bij de CVA-patiënten (met beperkte laesies in de posterieure gebieden) werd onderzoek gedaan naar basale (sensorische: vorm, kleur, helderheid, beweging) en hogere-ordeperceptie (waarneming van objecten in de ruimte). De resultaten laten zien dat basale stoornissen effecten kunnen hebben op de hogere-ordeperceptie, maar dat er ook hogere-ordeperceptieproblemen kunnen voorkomen zonder dat er basale problemen aan ten grondslag liggen. In gezonde proefpersonen toonde Nijboer aan dat de kleur rood de waarneming van het woord toomaat *primet*. Dit laat zien dat alles met alles is verbonden, ook al kent elk type informatie zijn eigen plekje in het brein. Het thema kleur en semantisch geheugen is in verschillende experimenten uitgewerkt. Ten slotte beschrijft Nijboer een man van 43 jaar die al zijn hele leven wel verschillen in kleuren kan waarnemen en onderscheiden, maar ze niet kan benoemen. Dit zou de eerste casus zijn van dit type (en daarmee schrijft ze dus geschiedenis). [P.E.]
